

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ

**PERU CUMHURİYETİ
ÜLKE RAPORU**

Hazırlayanlar:
Elif DURKAL
Gülşah PİLPİL YÖNEY

Kasım 2013
ANKARA

GENEL BİLGİLER

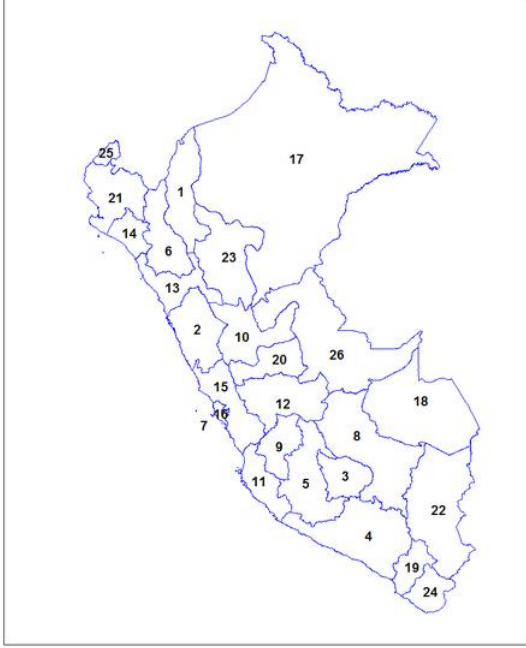
Resmi adı	: Peru Cumhuriyeti
Yönetim şekli	: Başkanlık tipi cumhuriyet
Başkan	: Ollanta Humala
Bağımsızlık	: 28 Temmuz 1821 (İspanya'dan)
Resmi dili	: İspanyolca, Quechua, Aymara
Din	: Roma Katolikleri %90
Başkenti	: Lima
En büyük şehir	: Lima, 8.769 milyon
Konumu	: Güney Amerika
Sınır komşuları	: Bolivia 1.075 km, Brazil 2.995 km, Chile 171 km, Colombia 1.800 km, Ecuador 1.420 km

Yüzölçümü	: 1.285.216 km ²
Para birimi	: Nuevo Sol (PEN)
İşsizlik oranı	: % 6,8 (2012)
Türkiye ile saat farkı	: 7
Slogan	: Firme y feliz por la unión (Birlik için mutlu ve kararlı)
Nüfus	: 29.849.303 (Haziran 2013 verileri)
Nüfus yoğunluğu	: Km ² başına 22,3 kişi
Nüfus artış oranı	: % 1 (2013 verileri)
Ortalama yaşam süresi	: 70.3 yıl (2001 verileri)
Başkent nüfusu	: 8.769 milyon
Okuma-yazma oranı:	15 yaş ve üzeri için veriler; toplam nüfusta: %89.6 erkekler: % 94.9, kadınlar: % 84.6 (2007 verileri)
Etnik Yapı	: Kızılderililer %45, melezler %37, beyazlar %15, zenciler, Japonlar, Çinliler ve diğerleri % 3
GSMH (ABD Doları)	: 272.560 milyar (2010)
Kişi Başına Düşen Milli Gelir	: 9,223 Dolar (2010)
Telefon Kodu	: +51

SİYASİ VE İDARİ YAPI

İdari Yapılanma

25 bölge ve 1 özel statülü bölgeden oluşan Peru 195 eyalete (provincias) ve 1.828 mıntıkaya (distritos) ayrılmıştır. Ülkenin 2002 yılındaki bölgeselleşmesinden itibaren bölgeler, seçili organları olan özerk idari birimler haline gelmiştir. Ülke çapında ilk bölgesel seçimler Kasım 2002 tarihinde gerçekleşmiştir.

1 - Amazonas	14 - Lambayeque
2 - Ancash	15 - Lima
3 - Apurimac	16 - Lima
4 - Arequipa	17 - Loreto
5 - Ayacucho	18 - Madre de
6 - Cajamarca	Dios
7 - Callao	19 - Moquegua
8 - Cusco	20 - Pasco
9 -	21 - Piura
Huancavelica	22 - Puno
10 - Huanuco	23 - San Martín
11 - Ica	24 - Tacna
12 - Junín	25 - Tumbes
13 - La Libertad	26 - Ucayali

Peru'nun
büyük
şehirleri

şunlardır: Lima (7.363.069), Trujillo (861.044), Arequipa (860.000), Callao (824.329), Chiclayo (634.600) ve Iquitos (400.000).

Siyasi Yönetim

Ülkenin yönetim şekli 1993 anayasasıyla kuvvetler ayrılığı ilkesine dayalı başkanlık tipi cumhuriyet olarak belirlenmiştir. Yürütme gücü cumhurbaşkanı bakanlar kurulu tarafından sağlanmaktadır. Cumhurbaşkanı hem devletin hem de hükümetin başıdır. Yürütme yetkilerinin tamamını eline bulundurur ve hükümetle ilgili aldığı kararlarda siyasi sorumluluğu yoktur. 5 yıl süreyle seçilir. 2000 yılında anayasada yapılan değişiklik sonrasında başkan ardı ardına iki kez seçilememektedir. Günümüzde cumhurbaşkanlığı görevini Ollanta Humala yürütmektedir. Yargı gücü tek meclisli bir parlamento tarafından yürütülmektedir: ulusal kongre (Congreso de la República) 5 yıl süreyle seçilen 130 üyeden oluşur. Kongrenin günümüzdeki başkanı Daniel Abuatás'tır. Yüksek mahkeme Peru yargı sisteminin en yüksek mahkemesidir. Günümüzde başkanlığını César San Martín Castro yürütmektedir.

Son genel seçimler 10 nisan 2011 de yapılmış olup 5 haziran da yapılan ikinci tur sonrası cumhurbaşkanlığına *Gana Perú* partisinin desteklediği Ollanta Humala gelmiştir.

COĞRAFYA

Konum

Peru, kuzeyde Ekvador ve Kolombiya, doğuda Brezilya, güneydoğuda Bolivya, güneyde Şili ve batıda Büyük Okyanus ile sınırlı bir coğrafyada yer alır. Güney Amerika'nın batısında ve Güney Pasifik Okyanusu kıyısında bulunan Peru, iklim, madencilik ve enerji kaynakları açısından son derece zengin bir ülkedir. Peru yüzölçümü bakımından Güney Amerika'nın en büyük üçüncü, doğal ormanlar açısından ise ikinci ülkesidir. Bolivya ile 1.075 km, Brezilya ile 2.995 km, Şili ile 171 km, Kolombiya ile 1.800 km. ve Ekvator ile 1.420 km sınıra sahip olan Peru topraklarının %2,88'i ekilebilir topraklardan oluşmaktadır.

Tabii Bölgeler

Ülke coğrafi açıdan kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler (And Dağları) ve yağmur ormanları olmak üzere üç ayrı bölgeden oluşmaktadır. Kıyı bölgeleri ülke topraklarının % 11'ini, nüfusun ise % 52'sini barındırmaktadır. Ülkenin önemli şehirlerinden olan Lima, Trujillo, Piura, Chiclayo, Ica ve Tacna bu bölgede yer almaktadır.

Dağlık bölgeler ise ülke nüfusunun % 37'sinin yaşadığı ve İnkalar'ın başkenti olan Cusco'nun yer aldığı bölgedir. Bu bölge hem yerli hem de yabancı turistlerin ziyaret ettiği başlıca bölgelerden olup; bu bölgedeki diğer önemli şehirler Puno, Arequipa, Huancayo, Ayacucho, Huaraz ve Cajamarca'dır.

Yağmur Ormanlarının yer aldığı üçüncü bölge ise çok çeşitli bitki ve ağaç türlerine, nehirlere ve aynı zamanda da petrol ve doğal gaz yataklarına sahiptir. Ülke topraklarının % 56'sını oluşturan bu bölgede nüfusun % 11'i yaşamaktadır. Başlıca şehirler ise Iquitos ve Pucallpa'dır.

Amazon Nehri, ülkeyi Brezilya'ya ve Atlantik Okyanusu'na; And Dağları ise İnkalar'ın yerleşim rotası üzerindeki Ekvator, Kolombiya, Bolivya, Venezüella, Şili ve Arjantin'e bağlamaktadır. Peru, Pasifik

Okyanusu sayesinde de üyesi olduğu ve dünyanın en önemli, zengin ve en hızlı gelişen bölgelerinden olan APEC (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) ülkeleri ile yakın ilişki kurabilmektedir.

Akarsular

Peru'nun önemli nehirleri; Amazon Nehri ve onun kaynak nehirleri olan Río Apurímac, Río Urubamba, Río Ucayali ve Río Marañón ile Amazonlar'ın yan kolları olan Napo, Putumayo ve Huallaga'dur. Peru'nun en büyük ve en önemli gölleri ise; And Dağları arasındaki Titikaka Gölü ile Lago Junín'dir.

Peru'nun bitki örtüsü çok değişkendir. Kurak ve kumlu kıyı düzlüklerde sadece az miktar otlar ve çalılar büyür. Buna karşın yağmur ormanları bölgesinde büyük bir bitki bolluğu bulunur. Bu bitki örtüsünün başlıca temsilcileri kauçuk, tesbih ağaçları, vanilya bitkileridir. Yüksek dağlık kesimde doğa şartları sebebiyle bitki çeşitliliği azdır. Burada kaktüsler, “mesquite” ler gibi kurak bölge bitkileri (Xerophyt) vardır.

Peru'nun hayvan dünyası da aynı bitki örtüsü gibi çok çeşitlilik sunar. Sahil düzlüklerinde ve sahil önlerindeki adaların kıyılarında martılar, ötleğenler, akrepler, yüzgeçayaklılar ve penguenler yaşar. Peru'nun sahil sularında başlıca olarak sardalyalar, istakozlar, ve uskumrular bulunur. Doğuda bereketli bölgelerdeki hayvanlar örneğin armadillo, timsahlar, jaguarlar, pumalar ve flamingolardır. Peru'nun milli hayvanı And kaya horozu (*Rupicola peruviana*) Manu Milli Parkı'nda bulunur.

ÜLKE TARİHİ

Sömürgecilik Öncesi Peru

Peru, M.Ö. 10.000 yıllardan itibaren pek çok kültüre ev sahipliği yapmış bir Latin Amerika ülkesidir. Bölgenin en büyük uygarlığı olan İnka Medeniyeti'ne kadar Chavin de Huantar, Tiahuanaco, Mochica ve Chimú uygarlıklarına rastlanmaktadır. Ancak 1200'lü yıllarda bugünkü Kolombiya, Ekvador, Peru, Bolivya, Arjantin ve Şili'yi kapsayan İnka Krallığı ortaya çıkmıştır. Bu krallığın merkezi başkent olarak kabul ettikleri Cusco şehridir.

1492 yılı İspanyol tarihinde fetih yılı olmuştur. Granada'nın Müslümanlardan geri alınışı ve Yeni Dünya'nın keşfi Katolik Krallar Isabel ve Fernando'nun yönetimindeki İspanya'yı Avrupa'nın en güçlü ülkesi konumuna getirmiştir. “İspanyolların fetih destanı Amerika'nın yerli halkı için tutsaklık, yoksulluk, yıkım getiren bir sömürge düzeninin yerleşmesi anlamına geldi: Ateşli silah nedir bilmeyen ama birçok bakımlardan gelişmiş uygarlıklar yaratmış bulunan Mayalar, İknalar, Aztekler eriyip gittiler. Kuzey Amerika'nın bir bölümü Orta ve Güney Amerika'nın hemen tümü Kastilya'nın dilini, dinini, kültürünü benimsemek zorunda kaldı.” İspanyolların bu coğrafyadaki fetih hareketleri XVII. yüzyıla kadar devam etmiş ve bu sürecin sonunda Latin Amerika tüm kaynaklarıyla İspanya'nın sömürgesi haline gelmiştir. “İspanyol fatihlerinden Cortez'in Meksika'yı, Pizarro'nun da Peru'yu fethetmesi özellikle büyük önem taşımaktadır. Cortez Meksika'daki Aztek, Pizarro da Peru daki İnka uygarlıklarını tümüyle yok ettiler.” Pizarro ilk girişimlerinde sonuca ulaşamasa da 1531 yılında düzenlediği hareketle Peru'yu fethetmiştir. “1521 yılı Ocak ayında Panama'dan Peru'ya doğru yola çıkan Pizarro'nun mütevazı ordusu, 200'e yakın asker ve 30-40 kadar attan oluşuyordu.” Fethin başladığı dönemde İnka İmparatorluğu Kral Atahualpa

yönetimindedir. Kardeşi Huáscar'ı öldürtmek ve İspanyollara karşı hareket düzenlemek suçlamalarıyla öldürülen kralın ardından büyük bir ganimet ele geçirilmiştir. İspanya devlet teşkilatına benzer bir yapılanmayla genel valiler, genel komutanlar, psikoposlar, hakimler atayarak idareyi, göçmenler getirerek ise arazileri ele geçirmişlerdir. Belli bölgelerdeki fethin tamamlanması üzerine İspanyol İmparatorluğu Yeni Dünya'nın idari teşkilatlanmasının "Kral Naibliği" şeklinde düzenlenmesine karar vermiştir. Peru Kral Naibliği 28 Şubat 1543 tarihinde kurulmuştur. "İspanyol idarecileri genelde İspanyol fatihlerinden oluşuyordu. Dolayısıyla fatihler başlıca kamu yetkilerini ellerinde tutuyorlardı; Kimi zaman da soyluluk ünvanlarını almışlardı. Fatihler yönetimin yozlaşmaya başladığı dönemde, idareci oldukları bölgede bağımsızlıklarını arttırdılar. Yerliler üzerinde senyörlük iktidarı uygulamaya başladılar. Büyük hareket serbestisi içinde bulunan fatihler yarı feodal devletler meydana getirdiler. Böylece Latin Amerika'da feodal sistem uygulamaya konuldu. Öte yandan fatihlerle yerliler arasındaki uygarlık farkı yerlilerin İspanyollarla eşit, özgür bireyler olmalarını engelliyordu. Bunun sonucu olarak da yerlilerle aralarındaki ilişkilere senyör-serf ilişkisi olarak bakıyorlardı." Fethin beraberinde getirdiği eşitsiz toplum yapısı ve yerlilerin İspanyolların kölesi haline gelmesi İspanyol monarşisine karşı tepki yaratmıştır.

XIX. yüzyılda başlayan direniş hareketlerinin nedeni Portekiz ve İspanya'nın 1808 yılında uğradığı Fransız işgalidir. Ancak bu tepkiler yerlilerin değil fetih döneminde bu coğrafyaya göç eden ve başka bir Avrupa devletinin yönetimi altında yaşamak istemeyen kreollerden gelmiştir. XVII. Yüzyıla kadar devam eden süreçte siyasi, iktisadi ve kültürel alanda gelişmeler yaşanmış XVIII. yüzyılda ise aydınlanma dönemi başlamış, İspanya ve sömürgelerinin yönetimi ise Habsburg Hanedanlığı'ndan Borbon Hanedanlığı'na mensup kralların eline geçmiştir. Bu dönemde yönetimde olan krallar Yeni Dünya'dan daha fazla yararlanmak için ekonomik ilişkileri güçlendirmişlerdir. Kreaoller ticari alanda söz sahibi iken idari yapılanmada yetki dışında bırakılmışlardır. İspanya Avrupa'da gelişen aydınlanma düşüncelerinden Yeni Dünya'yı uzak tutmaya çalışmış ancak kreollerin belirli süreler için Avrupa'da yaşayıp geri dönmeleri sonucu eşitlik, özgürlük gibi kavramları Yeni Dünya'ya taşımalarına engel olamamıştır. Diğer yandan 1700'lü yıllarda Küba, Venezuela ve Şili'de kurulan üniversiteler bağımsızlık düşüncesinin gelişmesine yardımcı olmuştur. "Bu üniversitelerin birçoğunda hukuk ve idareyle ilgili branşlarda eğitim verecek fakülteler de oluşturulmuş ve böylelikle İspanyollar, başkaldırı sürecinde yasal zemini ve idari mekanizmayı oluşturacak nesilleri bir şekilde kendi kurdukları ya da en azından kurulmasına izin verdikleri eğitim kurumlarında yetiştirmişlerdir." Haçlı Seferleri ve Fransa ile savaşın ardından İspanya engizisyon, aydınlanma, liberaller ve Cizvitlerle ilgili sorunlarla uğraşırken Yeni Dünya'da özgürlük hareketleri gelişmektedir. "Zengin kreoller öğrenim için İspanya ve Avrupa'ya gittiklerinde XVIII. yüzyıl Avrupa'sının çehresini değiştirmeye başlayan yeni fikir akımlarını da öğrenip, bunları Latin Amerika'ya getirdiler. Latin Amerika'nın özgürlüğüne kavuşmasında önemli bir rol oynayan Simon Bolivar da varlıklı bir kreol ailesinden gelmekteydi. Avrupa'ya eğitim için giden Bolivar ülkesine döndüğünde bağımsızlık mücadelesine girişti ve Latin Amerika'nın birliğini sağlamaya çalıştı." Bu süreçte Napolyon Bonapart'ın işgali altındaki İspanya'nın yönetimine kardeşi Joseph Bonapart getirilmiştir. Ancak İspanyol kolonilerinde hükümdar olarak Joseph'in tanınması direnişlere yol açmıştır. Fransız istilacılara karşı İspanya'da kurulan cuntaların yanı sıra 1810 tarihinde Karacas, Buenos Aires, Cartegana, Santiago gibi Latin Amerika şehirlerinde de kreol cuntaları oluşturulmuş, kendi bölgelerindeki yönetimi ele geçiren cuntalar bağımsızlık taraftarlarınca kurulmuştur. Cuntaların kurulması bağımsızlık için ilk hareket anlamına gelmektedir. Valiler cuntaların gerçek hedeflerini fark etmeleri üzerine karşıt bir mücadeleye girişmişler, böylece Latin Amerika'nın bağımsızlık savaşları başlamıştır.

Bağımsızlık Mücadelesi

Venezuela koşulları gereği bağımsızlık için diğer Latin Amerika ülkelerinden daha iyi durumdadır. İspanyol sömürgesinden ilk ayrılan da Venezuela olmuştur. Diğer yandan İspanya monarşisini onarmaya çalışırken Venezuelalı kreoller kendi kendilerini yönetmişler, bu durum bağımsızlık arzularını tetiklemiş, farkına varmadan direnişçi olmuşlardır. Bu dönemde kölelik kalkmış, yerliler vergilerden muaf tutulmuş ticari engeller önlerinden kaldırılmıştır. Böylece Fransa'ya karşı başlatılan direniş İspanya'ya karşı bir bağımsızlık mücadelesine dönüşmüştür. 1810 yılında Venezuela'da başlayan ve 1813'ten sonra Bolivar'ın öncülük ettiği ayaklanma sömürgelerin kurtulması ve Venezuela, Kolombiya, Panama, Ekvador, Peru, Bolivya gibi altı bağımsız ülke ortaya çıkmıştır.

Bolivar, Latin Amerika'nın İspanyol egemenliğinden kurtuluşu için tüm kıtanın birlik olmasını, ortak bir hedefte birlikte hareket etmeleri gerektiğini savunuyordu. Bolivar Cartagena'daki Cumhuriyetçilerin desteğiyle Venezuela'nın kurtuluşunu sağlayacak ordunun başına geçmiştir. 15 Temmuz 1813'te yayınlanan Trujillo kararnamesi ile İspanyollar ve Amerikalılar kesin bir şekilde birbirinden ayrılmıştır. 1813'te Karakas daha sonra yeniden düşecek olsa da İspanyolların elinden alınmıştır. İspanyol egemenliğine karşı mücadelesine sadece Venezuela'yı değil tüm Latin Amerika'yı düşünerek devam eden Bolivar Aralık 1819'da kurulan Büyük Kolombiya Cumhuriyeti başkanlığına getirilmiştir. Bu federasyon Ekvador, Kolombiya ve Venezuela'dan oluşsa da henüz İspanyol denetiminde olan Venezuela 1821, Ekvador ise 1822 yılında bağımsızlığını ilan edeceklerdir. "İspanyollar ile yapılan son savaş 1824 tarihinde gerçekleşmiştir. Peru'nun bağımsızlığını sağlamak üzere yapılan bu savaşın ardından hem Latin Amerika'nın birliği sağlanmış hem de İspanyol sömürgeciliği kıtada sona ermiştir.

Bolivar Peru'daki İspanyol ordusunu 1824 tarihindeki Junin Savaşı'nda mağlup etti. Yine 9 Aralık 1824'te gerçekleştirilen Ayacucho Savaşı ile Peru'daki son kralcı ordu ortadan kaldırıldı. 6 Ağustos 1825 tarihinde Yukarı Peru bölgesi kurtarıcısından dolayı Bolivya adını alarak bağımsızlığını kazandı." Bolivar bağımsızlık savaşlarının teker teker başarıya ulaşmasının ardından Büyük Kolombiya Cumhuriyeti'nin (Ekvador, Kolombiya, Peru, Venezuela, Bolivya ve Panama) sınırlarını tek bir siyasi güç altında birleştirmek istese de ülkeler arasında çıkan anlaşmalar neticesinde her biri kendi başına bir devlet haline gelmiştir.

Peru'nun Bağımsızlık Süreci

"Rio de la Plata bölgesinin güneyindeki General José de San Martín'in önderliğinde Arjantin ve Şili'nin bağımsızlığı sağlanırken kuzeyde Simon Bolivar Büyük Kolombiya Cumhuriyetini kurmuştur. Daha sonraki yıllarda San Martín tarafından bağımsızlığına kavuşturulacak olan Peru'ya bakıldığında üç asır öncesinde Vilcabamba İnkalarının İspanyol istalasına karşı büyük direnişi göze çarpmaktadır. Manco Inca'nın kaçışıyla başlayan süreç Tupac Amaru isyanı ve Yüksek Peru'daki isyanlarla devam edecektir. Bu arada Perulu yerliler Avrupa tarzı sanat savaşını öğrenmişler gerilla savaş taktiklerini kullanarak Vilcabamba'ya yerleşmişlerdir. Direnişin daima canlı tutulduğu bu San Martín'in bağımsızlığı ilan ettiği tarihe kadar çok sayıda direniş, protesto ve isyan yaşanmıştır." XIX. yüzyılın başlarında özgürleşme adına yerliler tarafından çıkarılan bağımsızlık isyanları; Birinci Tanca İsyanı (1811), İkinci Tanca İsyanı (1812), Huánuco İsyanı (1812), Cusco İsyanı (1814). "Perulu aydınlar ve politikacılar dünyada gelişen olaylardan etkilenmişlerdir. Kuzey

Amerika'nın Britanya karşısında verdiği mücadele, yönetim hakkı, halkın egemenliği, milliyetçilik gibi idealleriyle Fransız İhtilali Peruluların düşüncelerini değiştirmiştir.”

“Koloni rejiminin keyfi tutumları Fransız işgalindeki İspanyol yetkililerinde tepkilere neden olmuştur. Peru, 1810 -1820’li yıllarda kriz içindeki İspanyol Monarşisi’ne bağlılığını sürdürse de bağımsızlık öncesi bazı hareketler ortaya çıkmıştır. 1820’den itibaren San Martín’in Peru’ya gelmesiyle Genel Vali Pezuela ile ülkenin bağımsızlığı konusunda diplomatik görüşmeler başlamıştır. 1821 Mayıs – Haziran döneminde ise yeni Genel Vali de la Serna ile barışçıl yeni diyaloglar içine girilmiştir. Peru Krallığı adı altında bağımsız monarşi projesi ortaya konmuştur, ancak Tucuman Kongresi’nde bu proje reddedilmiştir. 1821 Temmuz ayına kadar Genel Vali de la Serna, Lima’yı terk etme kararı almış, Özgürlük Ordusu başkanlığında Peru’nun bağımsızlığı ilan edilmiştir.”

Arjantin ve Şili’nin bağımsızlıklarına kavuşmasından sonra geriye tek bir hedef kalmıştır: Amerika’daki İspanyol hükümdarlığının kalbi olan Peru’yu kurtarmak. Fakat 1819 Haziran ayında Buenos Aires’te bir hükümet değişikliği yaşanmıştır. San Martín’in destekçisi olan Birleşik Eyaletler Yüksek Yöneticisi (Başkanı) *Juan Martin de Pueyrredon* istifa etmiştir. Bu değişiklikle de merkez hükümet ve eyaletler arasında anlaşmazlık başlamıştır. Yeni gelen hükümet San Martín’in savaş planına devam etmesi yerine ordusuyla Buenos Aires’e gelerek iç meselelere müdahale etmesini istemiştir. Buenos Aires’in çağrısını yerine getirmek istemeyen San Martín, ordusundaki subayların da hedefe henüz ulaşılmadığını belirterek karşı çıkmasıyla, emre uymayarak Santiago’da kalır. Artık Buenos Aires’in ekonomik ve siyasi desteği yoktur. Şili’nin başkomutanı olarak yoluna devam edecektir. San Martín’in kuvvetlerinin adı da artık And Ordusu değil, Özgürlük Ordusu’dur (Ejercito Libertador). Bu ordunun bayrağı da Şili bayrağının renklerini taşıyacaktır. Yalnız tek bir farkla: bayrağın üzerindeki tek yıldız yerine Arjantin, Şili ve Peru’yu temsil eden 3 yıldız bulunacaktır. Bir başka deyişle, önce Arjantin ordusuyla Şili kurtarılmış, şimdi de Şili ordusuyla Peru kurtarılacaktır.

Okyanus üzerinden Peru Genel Valiliği’nin merkezi Lima’ya gerçekleştirilecek sefer için yapılan donanma hazırlıkları 1820 yılında tamamlanmıştır. Elinde daha önce hiçbir gemisi bulunmayan O’Higgins hükümeti 1818 yılında Londra’da aldığı krediler sayesinde donanma filosunun kurulmasını sağlamıştır. Bu, ayrıca Şili’nin tarihindeki ilk donanma olacaktır. Donanmanın komutası önce 28 yaşındaki Şilili General Manuel Blanco Encalada’ya verilmiştir. Fakat kendisi başarılı bir komutan olmasına rağmen Peru Seferi için gerekli tecrübesi olmadığı düşünülmüştür. Bunun üzerine, bir İngiliz subayı olan, dönemin oldukça prestijli amirallerinden *Lord Thomas Cochrane* ile anlaşılmuştur. Cochrane önce Şili’nin güneyindeki Valdivia şehrini İspanyollardan ele geçirerek Şili’deki kraliyet varlığının son ama önemli kalıntılarından birini de ortadan kaldırmış ve San Martín’in Peru Seferi’ni gerçekleştirebilmesi için işini kolaylaştırmıştır.

Peru’ya yapılacak olan sefer zorlu bir seferdir. Bütün savaş donanımının yanında 600 subay, 4.000 asker ve 800’den fazla atın Santiago yakınlarındaki Valparaiso şehrinden Lima’ya taşınması gerekmektedir. Vatanseverlerin filosunda 17 taşıma gemisi, 9 savaş gemisi ve 12 küçük savaş gemisi (gambot) yer almaktaydı. Jose de San Martín’in Başkomutan, Gregorio Las Heras’ın ise Genelkurmay Başkanlığını yaptığı Özgürlük Ordusu donanması, 20 Ağustos 1820 günü Valparaiso’dan yola çıkmıştır. San Martín direk Lima’ya varmayı tercih etmez çünkü kendisinin 4600 askerine karşılık kraliyet ordusunun toplamda 23.000 askeri vardır. Bunlardan 6.500 tanesi Lima merkezinde bulunmaktadır. Dolayısıyla San Martín

birliklerini Lima etrafındaki bölgeye dağıtarak kraliyet ordusunun dikkatinin dağılmasını amaçlamıştır. Bunun için askerlerini Peru sahillerindeki birkaç farklı yerden karaya çıkartmıştır.

7 Eylül'de Lima'nın güneyindeki Paracas'a varmışlardır. Burada Juan Antonio Alvarez de Arenales'in komutasındaki bir birliği karaya çıkartıp orada yaşayan Peru halkına 'özgürlük planı'nı açıkladıktan sonra biraz daha kuzeydeki Pisco şehrine bu sefer daha büyük miktarda askerini bırakır. Bundan kısa bir süre sonra San Martin tekrar yola çıkarak Lima'nın kuzey yakınlarındaki Ancon limanına ulaşır ve komutasındaki askerlerin tamamıyla birlikte gemiden inerek karaya yerleşir. Bu arada Peru Genel Valisi Joaquin de la Pezuela'dan anlaşma talebi gelir. İki tarafın temsilcileri Lima'da bir araya gelir. Genel Vali, İspanya'daki yeni anayasayla gerekli reformların gerçekleştiğini ve San Martin'in bu anayasayı tanıyarak çekilmesini söyler. Zira o yılın mart ayında İspanya kralı, dönemin en özgürlükçü anayasalarından olan ve kralın yetkilerini kısıtlayan *1812 Anayasası* için yemin etmiştir. Fakat San Martin'e göre daha radikal bir değişimin yapılması gereklidir. San Martin'in emri üzerine 4 Ekim'de Alvarez de Arenales'in hareketiyle başlayan seferlerle Peru'da kraliyet yönetimindeki şehirler birer birer vatanseverlerin eline geçmeye ve bazı İspanyol orduları vatanseverlerin tarafına geçmeye başlar. Bu esnada bir İspanyol komutanı, Jose de la Serna, vatanseverleri bozguna uğratacak bir savaş planını Genel Vali Pezeula'ya sunar, fakat Genel Vali bu planı kabul etmez. Bunun üzerine, San Martin'i yenebileceklerini düşünen kraliyet ordusu mensupları 29 Ocak 1821 günü Pezuela'ya darbe gerçekleştirerek Genel Vali görevden uzaklaştırır. Jose de la Serna, yeni genel vali olmuştur. De la Serna San Martin'e müzakere etmeyi teklif eder. 2 Haziran'da iki komutan bu sefer yüz yüze bir araya gelirler. Bu görüşme sadece ikisi arasında gerçekleştiği ve herhangi bir yazılı anlaşma dokümanı olmadığı için anlatılanlardan bilindiği kadarıyla San Martin, De la Serna'ya Peru'nun bağımsızlığa kavuşması şartıyla anayasal bir monarşinin kurulabilmesinden bahseder. Ancak De la Serna bağımsızlık fikrine kesinlikle yanaşmaz. Bunun yerine daha önce Pezuela'nın da yaptığı gibi 1812 Anayasası'nı kabul etmesini önerir. Bunun üzerine San Martin bir yandan askeri seferlerine devam eder, bir yandan da başkent Lima yakınlarındaki Haura şehrinde bağımsızlık fikrini halka açıklar ve Peru'nun kuzeyindeki herkes onun bu fikrinin peşinden gider. Mağlubiyetin yakın olduğunu anlayan Genel Vali de la Serna 6 Temmuz 1821 günü Lima'yı terk eder. Böylece San Martin için Lima'ya girişin yolu açılmış olur. San Martin bir gece gizlice Lima'ya girer ve şehre göz atar. 28 Temmuz 1821 günü şehre bu sefer halkın büyük bir coşkusuyla girerek Peru'nun bağımsızlığını ilan eder. Halkın San Martin'e olan desteği gerçekten çok büyüktür. Lima'daki herkes bağımsızlığın ilan edildiği meydanda toplanmıştır. Bağımsızlık bildirisine yüzlerce kişi imza atar. "San Martin'in bağımsızlığı ilan ettiği sırada Lima'da çok sayıda kişi tezahüratlarıyla orada bulunurken muhafazakar elitler son ana kadar kraliyet zaferini beklemişlerdir." Fakat ortada önemli bir soru vardır: Bağımsızlığın sürdürülebilirliği acaba ne kadar mümkündür? Ülkede aralarında çok büyük mesafeler olan farklı sınıflar mevcuttur. Siyahiler, yerliler, köleler vs. Bu farklı sınıflar İspanyol hakimiyeti boyunca büyük bir sosyal travmaya uğramışlardı. Ancak bu farklı sınıflar ne ortak bir dil konuşuyor ne de ortak bir kültürü paylaşıyorlardı. Bu kadar çeşitli bir toplumu bağımsızlık çatısı altında toplayarak idare etmek sadece San Martin için değil yeryüzündeki herhangi bir yönetici için oldukça zor bir görevdi.

Bağımsızlık ilan edilince, San Martin "Peru'nun Koruyucusu" unvanını almıştı. San Martin'in kendisinin bir diktatör olarak anılmasını istemiyordu. San Martin'in yöneticiliği süresince yaptığı birtakım siyasal reformlar, ülkede yeni bir kimlik oluşturulmasını amaçlıyordu. Böylece örneğin '*indios*' olarak anılan yerlilere artık böyle sıfat yerine 'Peru

vatandaşı' sıfatı veriliyordu. Ayrıca "28 Temmuz 1821 itibariyle Peru'da hiç kimse köle olarak doğmaz" deniliyordu. San Martin'in bugünkü Peru bayrağının yaratıcısı olmasının yanı sıra, Peru millî marşı da onun döneminde yazılmıştır. "Eğitim olmadan halkların özgürlüğü mümkün değildir" diyen San Martin, ülkedeki ilk normal okulu açmış, lise eğitimini zorunlu hale getirmiş ve bir millî kütüphane oluşturmuştur. Ancak yönetim şekli hala kesinlik kazanmamıştır. San Martin'in düşüncesinde bir anayasal monarşi vardı. Avrupalı bir hükümdarı kral olarak getirmek istiyordu. Kral sembolik bir göreve sahipken halkın temsilcilerinden oluşan bir kamara, yönetimi ele alacaktı. Rio de la Plata Birleşik Eyaletleri için de benzer bir yönetim şekli önermişti. Zira dönemde henüz cumhuriyetçi yönetimlerin sayısı çok azdı. Ancak San Martin bu önerisini zorla kabul ettirmek yerine ortak bir görüşe önem veriyordu.

Bu tartışmaların sürdüğü bir dönemde kıtanın kuzeyinde de *Simon Bolivar* ve *Antonio Jose de Sucre* birlikte özgürlük mücadelesini sürdürüyorlardı. Simon Bolivar Kolombiya ve Venezuela'yı kraliyetçilerden kurtarmışken onun Sucre komutasındaki diğer ordusu da Ekvador'u İspanyol işgalinden kurtarmaya çalışıyordu. Sucre bu noktada San Martin'den destek talebinde bulunur. Bunun üzerinde San Martin Sucre'nin yardımına 1500 kişilik bir ordu gönderir. Bu giden orduda Özel Atlı Birlikleri'nden de bir grup asker mevcuttur. Sucre'nin San Martin'inkilerle birleşen birlikleri Riobamba ve Pichincha'da zafer kazanarak Ekvador'daki kraliyet direnişini sona erdirirler. Böylece Quito bölgesi Simon Bolivar'ın kurduğu Kolombiya devletinin sınırları içerisine girer. 1822 yılının haziran ayında Simon Bolivar Ekvador'daki Guayaquil şehrine girerek Jose de Sucre'yi buranın valiliğine getirir. Ancak bu esnada San Martin Lima'da siyasal anlamda ciddi bir krizle karşı karşıyadır. İspanyolların kıtadaki son kalıntıları olan Genel Vali De la Serna yönetimindeki 15,000 kişilik bir kraliyet ordusu Peru'nun iç bölgelerinden saldırıya hazırlanıyordu. San Martin'in bu kadar büyük bir orduya direnebilecek askeri gücü yoktu. Ayrıca ne Buenos Aires'ten ne de Şili'den destek alabiliyordu. Bunun üzerine San Martin Simon Bolivar'dan destek ister. Neticede daha önce San Martin de Bolivar'ın Ekvador'daki ordularına yardım göndermiştir. Bolivar'la meseleyi görüşmek için temmuz ayında Lima'dan ayrılarak deniz yoluyla Ekvador'daki Guayaquil şehrine gider. Burada gerçekleşen, kuzeyin kurtarıcısıyla güneyin kurtarıcısı iki büyük kumandanın bir araya geldiği çok özel bir görüşmedir. San Martin ve Simon Bolivar Guayaquil'de kıtanın geleceğine dair düşüncelerini ortaya koyarlar. San Martin Bolivar'a onun ikinci adamı olmayı önerir. İşte bu noktada, bu kez iki liderin birbirine zıt kişilikleri kıtanın kaderini belirleyecektir. San Martin başından beri Peru özgürlüğe kavuşunca kendi misyonunun da sona ereceğini söylüyordu. Bu yüzden onun için önemli olan hükümdar olmaktan önce Güney Amerika'ya özgürlüğü getirmektir ve bunun için her şeyi feda etmişti. San Martin, Simon Bolivar'ın daha kuvvetli bir pozisyonda ve karakterde olduğunun farkındaydı. Kendisi karşısında alçakgönüllü bir şahsiyet olan San Martin'in teklifini Simon Bolivar kabul etmez. Bu San Martin için derin bir darbe olur. Birlikte hareket edemeyeceklerini, bir başka deyişle Amerika'da ikisine birden yer olmadığını anlamıştı.

Lima'ya döndüğünde San Martin'in son gerçekleştirdiği icraatlardan birisi, 20 Eylül 1822 tarihinde Peru Birinci Kurucu Kongresi'ni toplamak olmuştur. Burada kendisine verilen 'Koruyucu' unvanını teslim ederek bir veda konuşması yapar. Kongre ise kendisine 'Peru'nun Özgürlüğünün Kurucusu' unvanını verir. Aynı gece Lima'dan bindiği gemiyle Valparaiso'ya hareket eden San Martin böylece kariyerini sona erdirir ve ülkesi Arjantin'e geri döner.

Amerika'daki İspanyol varlığının tamamen sona ermesi 1824 yılının sonlarını bulur. O yılın aralık ayında Güney Amerika'nın bütün uluslarının yer aldığı ordular Jose de Sucre

komutasında Ayacucho Muharebesi'ni kazanarak Peru'daki İspanyol direnişini ve böylece de bağımsızlık savaşını sona erdirmiş olurlar.

14 Ağustos 1879 tarihinde İspanya, Peru ile Paris'te imzaladığı Barış ve Dostluk Anlaşması vasıtasıyla Peru'nun bağımsızlığını tanımıştır. İspanya Lima'ya ilk büyükelçisi olarak Emilio de Ojeda'yı göndermiştir.

Bağımsızlık Sonrası Peru

1846 yılına kadar ülke içinde siyasi ve politik mücadeleler baş göstermiştir. Öncelikle 1822'de kongre bir cumhuriyet anayasasını kabul etmiş ve 1823'te Jose de la Riva Agüero ülkenin ilk başkanı olmuştur. 1879 yılında Güherçile Savaşı patlak verir. Şili ve Bolivya bağımsızlıklarını ilan ettikleri zamandan beri Antofagasta üzerinde tartışma halindedirler. Peru tartışmalı bölgede çok sayıda guano ve maden şirketine sahiptir. Bolivya Peru'ya birlik olma halinde Antofagasta'da ekonomik ayrıcalıklar teklif eder. Ayrıca Peru, İspanyol valiliğinin koloni zamanında devraldığı politik ve ekonomik öncelikli pozisyonunun, Güney Pasifik'te Şili tarafından tehlikede olduğunu görmektedir. 1879-84 yılları arasında Şili, Peru ve Bolivya'ya saldırmış ve Tarapaca, Tacna ve Arica'yı ele geçirmiştir. Bu anlaşmazlık yıllarca süren mücadeleler sonunda 1929 yılında yapılan bir antlaşmayla kesin olarak son buldu. Antlaşmaya göre, Arica bölgesi dışındaki bütün bölgeler, Peru'ya geri verildi.

1968 yılında yapılan bir askeri darbe ile başkan Fernando Belaunde Terry (1912 – 2002) görevinden uzaklaştırıldı. 1974 yılına kadar devam eden askeri hükümet zamanında petrol, bankacılık, madencilik ve balıkçılık millileştirildi. 12 yıllık bir aradan sonra Peru, 1980 yılında demokratik hayata döndü. Başkanlığa yeniden Fernando Belaúnde Terry getirildi. Yeni hükümet sosyalist sistemi terk ederek liberal sistemi ülkeye getirdi. Ülke ekonomisi girdiği çıkmazdan kurtularak normale döndü. 1980'li yıllarda sol yanlısı gerilla örgütü "Aydınlık Yol" (Sendero Luminoso), hükümete karşı silahlı bir savaş başlattı. Her iki taraf da, sivil halka karşı kendi taraflarını disipline etmek için, acımasız bir hareket yürüttü. Aydınlık Yol'un faaliyetleri 1990'lı yıllara kadar devam etti. Ülkenin diğer sol gerilla hareketi "Movimiento Revolucionario Túpac Amaru" ise sivil halka karşı şiddeti reddetti. 1981 yılında Ekvador sınırında bazı çatışmalar olduysa da kısa sürede son buldu. Bundan sonra Maoistler ülkede eylemlerde bulunmaya başladılar. Daha çok ABD aleyhine yapılan ve 1982 ve 1983 yılında hızlanan bu eylemler 1985'te iktidara gelen Alan Garcia Perez tarafından da bastırılmaya çalışıldı. 1990'da seçimleri kazanan Alberto Fujimori de zamanında eylemlerin hızla artması üzerine Başkan Alberto Fujimori 5 Nisan 1992'de bir sivil darbe yaparak kongreyi dağıttı ve bir olağanüstü hal ve yeniden inşaa hükümeti kurdu. 13 Kasım 1992'de Başkan Alberto'ya başarısız bir suikast girişiminde bulunuldu. Yeni kurulan Demokratik Kurucu Kongre için seçimler 22 Kasım 1992'de yapıldı ve Başkan Alberto'yu destekleyen partiler salt çoğunluğu elde ettiler. Bu arada Aydınlık Yol Gerilla teşkilatının lideri olan Guzman yakalandı. Guzman 1980'de başlayan gerilla savaşında 22.500 kişinin ölümünden sorumlu tutularak ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

1990 yılında demokratik yolla görev başına gelen Alberto Fujimori, ekonomik ve siyasi alanda başarılar elde etmiş olmasına rağmen iktidarı sırasında meydana gelen insan hakları ihlalleri, terörizmle mücadele alanında alınan anti-demokratik önlemler ve hakkında çıkan yolsuzluk iddialarına adının karışması karşı güçlü bir muhalefet oluşmasına yol açmış ve Fujimori, 2000 yılında üçüncü defa kazandığı Başkanlık seçimlerinde usulsüzlük iddiaları da ortaya çıkınca ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır.

1980'lerin başından beri ekonomik sorunlar ve terör nedeniyle geçirilen çalkantılı yılların ve Fujimori dönemimin ardından, devlet başkanlığına seçilen ilk yerli kökenli Devlet Başkanı olan Alejandro Toledo 2001-2006 yılları arasındaki yönetiminde insan hakları, terörle mücadele ve ekonomik alanlarda somut gelişmeler sağlamıştır.

2006 yılında görev başına gelen sosyal demokrat eğilimli Alan Garcia'nın Başkanlığında ise önemli ekonomik ve siyasi gelişmeler yaşanmıştır. Garcia döneminde kayda değer ekonomik büyüme oranı yakalanmış ve GSMH'nin artırılması ve yoksulluk oranının azaltılması (2007 yılında 39.3% olan yoksulluk oranı, 2008'de 36.2%'ye, 2009'da 34.8%'e inmiştir) gibi alanlarda önemli gelişmeler sağlamıştır.

Uluslararası boyutta Garcia, Peru'nun dış politika vizyonunu ve ekonomik ilişkilerini önemli ölçüde genişletmiş, ülkenin demokratik ve serbest ticaret temelli modelinin bölge geneli için örnek olması için çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede Peru'da 2008 yılında AB-Latin Amerika ve Karayipler ile Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Liderleri Zirveleri, 2010 yılında ise Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kurulu gerçekleştirilmiştir. Ülke aynı dönemde Güney Amerika ve Arap Ülkeleri Devlet ve Hükümet Başkanları (ASPA) 3.üncü Zirvesine de ev sahipliği yapma niyetini ortaya koymuş, daha önce 2011 Şubat ayında 16 Şubat 2011 düzenlenmesi öngörülen ASPA aynı yılbaşlarında Kuzey Afrika'da vuku bulan siyasi kriz ortamı sebebiyle Eylül ayında gerçekleştirilecek BM Genel Kurul görüşmeleri sonrasına ertelenmiştir.

Peru'da 10 Nisan 2011 tarihinde gerçekleştirilen Devlet Başkanlığı ve Ulusal Kongre seçimleri neticesinde milliyetçi solcu Ollanta Humala (Gana Peru) % 31.7, Keiko Fujimori (merkez sağ- Fuerza 2011) ise % 23.4 oy oranı ile seçimlerin ikinci turuna kalmıştır. 5 Haziran 2011 tarihinde düzenlenen ikinci tur oylama sonucunda Gana Peru partisi lideri Ollanta Humala % 51.4'e karşılık % 48.5'lik oy yüzdesiyle ikinci turda rakibi Fuerza 2011 partisi lideri Keiko Fujimori'yi geride bırakarak Devlet Başkanlığı seçimini kazanmıştır. Ollanta Humala görevini 28 Temmuz 2011 tarihinde mevcut Devlet ve Hükümet Başkanı Alan Garcia'dan devralmıştır.

EKONOMİ

1998 yılında yaşanan El Nino kasırgası ile aynı döneme denk gelen 1997-1999 Asya, Rusya ve Brezilya krizlerinden oldukça fazla etkilenmiş olan Peru ekonomisi, 2002 yılından bu yana toparlanma sürecine girmiş; uygulanan makroekonomik politikalar sayesinde finansal sistemin krizler karşısındaki dayanıklılığı artmıştır. Son yıllarda artan Asya-Güney Amerika ticaretinden oldukça faydalanan ve önemli bir büyüme sergileyen ülke ekonomisi, 2002 yılından bu yana ortalama %6 oranında büyümüştür. 2011 yılında %6,9 oranında büyüyen ülke ekonomisi, 2012 yılında %6,3 büyüme kaydetmiştir. Bu başarıda, önceki krizlerde alınan önlemlerin yanı sıra ülkenin finans sisteminin yabancı kaynaklara ve iflas eden uluslararası finans kuruluşlarına önemli derecede doğrudan bir bağımlılığının bulunmaması önemli bir etkidir. 2013 yılında %6,0 olarak tahmin edilen büyüme hızı 2014 yılı için yaklaşık %6,3 olarak öngörülmektedir. Gelecek yıllarda özellikle madencilik ve inşaat alanında önemli yatırım projeleri ve güçlü iç tüketim sayesinde bu büyümenin sürmesi beklenmektedir.

Ülkede işsizlik oranı hala yüksek olup (%7,7), 2012 yılında Merkez Bankası'nın %3,7 enflasyon hedefi yakalanmıştır. Ancak güçlü makroekonomik dengelere rağmen, maden

fiyatlarının değişkenliği ve altyapı yetersizliği nedeniyle özellikle kırsal bölgelerde ekonomik büyüme daha az hissedilmektedir.

İşgücünün % 7,6'sına istihdam sağlayan tarım sektörü, ülkenin ihracatında da önemli paya sahiptir. Deniz ürünleri ve balık yağının yanı sıra pamuk, şeker kamışı, kahve ve soya fasulyesi, ülkenin başlıca tarım ihraç ürünlerini oluşturmaktadır. Tarım sektörü küresel ekonomik krizden nispeten az etkilenmiş, tarım ve gıda ürünleri ihracatı krize rağmen artmıştır. İmalat sanayinde ise toparlanma 2009 yılı sonunda başlamıştır. 2013 yılında sanayialanında %6,1 reel büyüme beklenmektedir. Kauçuk, gıda işleme ve kimya, en önemli sanayi sektörleridir. Tekstil ve yün (alpaka, lama, vikunya) sektörlerinin gelişimi devlet tarafından teşvik edilmektedir. İnşaat sektörü de en fazla gelişim gösteren sektörlerden olup, hidroelektrik santrali projeleri son yıllarda gittikçe önem kazanmaktadır. Madencilik sektörü ise ihracatın yaklaşık % 60'ını, vergi gelirlerinin % 30'unu sağlamaktadır. Dünyanın en büyük gümüş üreticisi olan Peru, bakır, çinko, altın, demir, fosfor ve manganez açısından da önemli rezervlere sahiptir. Turizm ise ülkedeki toplam işgücünün % 6,8'ini, GSYİH'nin ise % 7,7'sini oluşturmaktadır. Başlıca ihracat yaptığı ülkeler; ABD, İngiltere, Çin Halk Cumhuriyeti, İsviçre, Şili, Japonya, başlıca ithalat yaptığı ülkeler ise ABD, İspanya, Şili, Brezilya, Kolombiya'dır. Başlıca ihraç ürünleri: Bakır, altın, çinko, ham petrol, petrol ürünleri, kahvedir. Başlıca ithal ürünler ise petrol ve petrol ürünleri, plastik, makinalar, taşıtlar, demir ve çelik ürünleri, buğday kağıttır.

Ekonomik Göstergeler

	2009a	2010b	2011c	2012c
GSYİH (Milyon Dolar)	126.7	156.4	170.9	184.6
Reel GSYİH Artış Oranı	%0.9	%8.7	% 5.1	% 5.2
Kişi Başına GSYİH (Dolar)	8,494	9,162	9,663	10,250
Enflasyon Oranı	%2.9	%1.6	% 2.1	% 2.7
İşsizlik Oranı	%8.1	%7.7	%7.9	%7.2
Dış Ticaret (Milyar Dolar)				
Hacim	48,696	64,707	66,666	76,715
İhracat	26,885	34,723	35,882	41,842
İthalat	21,011	29,984	30,784	34,873
Denge	5,873	4,739	5,098	6,969

a:Gerçekleşme b:EIU tahminleri c:EIU öngörüsü

Kaynak: EIU- Economist Intelligence Unit, Peru Country Report, Ocak 2011.

Üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar

ABEDA (Afrika'nın Ekonomik Kalkınması için Arap Bankası), APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu), CAN, (Gümrük İşbirliği Konseyi), ECLAC (Latin Amerika Ülkeleri Ekonomik Komisyonu), FAO (Gıda ve Tarım Örgütü), IADB (Amerika Ülkeleri Kalkınma Bankası), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IFAD

(Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), LAIA (Latin Amerika Entegrasyon Birliği), MONUC (Birleşmiş Milletler Kongo Operasyonu), OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı), OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNIDO (Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı), UNMEE (Birleşmiş Milletler Etiyopya-Eritre Misyonu), UNTAET (Birleşmiş Milletler Doğu Timor Geçiş Yönetimi), UPU (Dünya Posta Birliği), WCL (Dünya Emek Konfederasyonu), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Turizm Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü)

KÜLTÜR

Kültürel yaşam özellikle büyük şehirlerde yoğunlaşmış olup, bunların başında başkent Lima gelir. Bugün kültürel yapının geniş alanında, İspanyol işgalcilerin getirmiş olduğu kültürün ve onların temsil ettiği dinin izleri vardır.

Din

Pre-Kolombiyalı zamanından kalma birçok dini gelenek Peru'da hala canlı olup, bu gelenekler başta kırsal bölgelerde olmak üzere yaşatılır.

Peru halkının yaklaşık % 90 ile % 95 kadarı katoliktir. Bu, İspanyol işgalcilerin misyoner çalışmalarının (kısmen zorlama ile) ve bağımsızlıktan sonra yine Peru'nun ABD'nin Almanya'nın misyoner gruplarının yürüttüğü çalışmaların sonucudur. Katolik hristiyan gelenekler, hristiyanlık öncesi devrin eski gelenekleri ile karışmıştır. Bu durum özellikle dini bayramlarda kendini gösterir.

Birçok Latin Amerika ülkesinde olduğu gibi Peru'da da son birkaç yıldır, evanjelik ve karizmatik kiliseler ve Yedinci-Gün Adventistleri, Assemblies of God, Yehova'nın şahitleri ve Mormonlar gibi inanç cemaatleri yaşamaktadır. Bunlar finansal olarak kısmen ABD tarafından desteklenirler. Aktif olarak çalışan bu cemaatler bazen agresif olarak üye kazanma kampanyası yürütürler.

Edebiyat

Tahminen Peru edebiyatının en eski eseri *Ollantay* 'dır. Bu eser bir drama olup, İnkalardan gelmiş ve Quechua Dili'nde yazılmıştır.

Ricardo Palma 19. yüzyılda, kurgu ve hikâyelerin canlandırıldığı bir edebiyat çeşitlemesi olan *Tradiciones* 'i ortaya koymuştur. Clorinda Matto de Turner'ın romanlarında

en başta İnka kültürünün izleri görülür. şair César Vallejo 20. yüzyılda alışılmışın dışında eserler yazmıştır. Vallejo'nun ilk olarak 1922 yılında yayınlanan *Trilce* adlı eseri ünlüdür. 20. yüzyılın diğer önemli Perulu yazarları: José María Arguedas, Julio Ramón Ribeyro, Manuel Scorza, Sergio Bambaren, Alfredo Bryce Echenique ve Mario Vargas Llosa'dır.

Müzik

Müzik Peru kültürünün önemli bir parçasıdır. Quena (*And flütü* olarak da adlandırılır), Panflüt (*Zampoña* veya *Sicu*), Cajón ve klasik gitar çok yaygındır.

Peru'nun en ünlü parçası *El Condor Pasa* bir *Daniel Alomía Robles* bestesi olup, Simon and Garfunkel'in de bulunduğu çok sayıda cover versiyonları sayesinde dünya çapında sevilmiştir. Peru'nun kuzey sahilinde Marinera dansı popülerdir. Geleneksel müzik türlerinin yanında rock müziği de 50'li yıllardan beri çok popülerdir. Líbido, Peru Pop/Rockband'ı için bir örnek teşkil eder. Şu an en sevilen Peru Metal/Grunge/Punk/Rock grupları Ni Voz Ni Voto, Por Hablar, Leuzemia ve La Sarita'dır.

En ünlü müzisyenler ve şarkıcılar örnek olarak Juan Diego Florez, Yma Sumac, Susanna Baca, Chabuca Granda, Lucha Reyes, Cantos del Pueblo, Raúl García Zarate, Sonia Morales, Eva Ayllón ve Zambo Cavero gösterilebilir.

Peru Mutfağı

Peru mutfağı tam anlamıyla çok yönlü olarak kabul edilir. Sahil, plato ve yağmur ormanları arasındaki coğrafi farklılıklar ve buna bağlı Peru'nun Pre-Kolombiyalı sakinlerinin beslenme gelenekleri, İspanyol istilacıların kısmen Araplar'dan etkileniş mutfaklarıyla birleşir. 19. yüzyılın ortalarında Çinli göçmenler dolayısıyla, özel bir Çin-Peru mutfağı oluşur (Chifa). Siyah kölelerden Afrika elementleri de Peru mutfağına getirilir. Tipik yemekleri şunlardır: Ceviche (taze çiğ balık veya deniz ürünlerinden bir yemek. Ender olarak etten yapılarak, limon suyu ve ekşi soğan ile marine edilerek servis yapılır.), Anticucho (şişte ızgara sığır kalbi), Arroz con Pollo (tavuklu pilav) ve Arroz con Pato (ördekli pilav), Ají de gallina (hafif acılı, kremlı Chili-soslu tavuk eti), Rocoto Relleno (sığır eti ile doldurulmuş paprika biberi), Estofado (et, patates, mısır ve havuç ile yapılan acı peynir-paprika soslu güveç.), Papa a la huancaína (acılı peynir soslu patates dilimleri), Carapulcra (kurutulmuş patates ve etten güveç), Albondigas (et topları), Pachamanca (Quechua „güveç“, toprak güveçte hazırlanmış et ve sebze), Chicharrón de Chanco (kalın yağ derisi olan kavrulmuş domuz eti), Lomo Saltado (soğan ve paprika ile kızartılmış sığır dilimleri), Chupe de Camarones (karides, patates ve sebzeli çorba), Sopa a la Criolla (ülkeye özgü et parçalı makarna çorbası), Tacacho (domuz yağı ve haşlanmış muzdan yapılmış köfte), Choclo con queso (haşlanmış, peynirli mısır koçanı), Cuy Chactado (kızartılmış hintdomuzu)

Peru'nun en ünlü alkollü içkisi Pisco bir brendi olup, *Pisco Sour* ve *Perú Libre* gibi kokteyllerin ana malzemesidir. Peru'da diğer sevilen içkiler Chicha, Chicha Morada ve Inca Kola'dır.

Tatil Günleri

Yerel hasat bayramlarının yanında aşağıdaki tatil günleri mevcuttur.

- 1 Ocak: Yılbaşı
- Şubat/Mart Karnaval (her Pazar)
- Mart/Nisan: Paskalya
- 1 Mayıs Dia de los Trabajadores (İşçi Bayramı)
- Mayıs/Haziran Dia del Corpus (Katolik yortusu)
- 14 Haziran Dia de los Campesinos (Çiftçi Bayramı)
- 29 Haziran: Aziz Peter ve Paul (El Día de San Pedro y San Pablo)
- 28 Temmuz: Bağımsızlık Günü
- 29 Temmuz: Milli Bayram
- 15 Ağustos Virgen de la Asunción (María Miracı)
- 30 Ağustos: Santa Rosa de Lima
- 8 Ekim: Donanma Günü
- 9 Ekim Dia de la Dignidad Nacional (Milli Onur Günü)
- 1/2 Kasım: Tüm Azizler Bayramı
- 8 Aralık: Virgen de la Concepción
- 25 Aralık: Noel
- 31 Aralık Noche de San Silvestre (Aziz Silvester)

Turizm

İnka medeniyetine ait yapılarıyla dünya turizminin gözdesi olan Peru'nun Cusco kenti, çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret ediliyor.

Cusco- And Dağları'nda yer alan Peru, İnka medeniyetine ait kalıntıları barındırıyor. Tarihsel zenginliklerle farklı bir güzellik sunan Cusco kenti, İnka dönemine ait tapınaklar, yerleşim alanları ve taraça şeklindeki tarım alanları ile ziyaretçilere gizemli bir yolculuğun kapılarını aralıyor.

TÜRKİYE-PERU İKİLİ İLİŞKİLER

Temsil durumu: 2009/15544 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca kurulması kararlaştırılan Lima Büyükelçiliğimiz 2010 Şubat ayından bu yana faaliyet göstermektedir.

- İkili ilişkilerimizde herhangi bir sorun mevcut değildir.

-Peru makamları da 2010 yılı içerisinde Ankara'da Büyükelçilik açmışlardır.

İki ülke arasındaki üst düzey ziyaretler: İki ülke arasında bugüne kadar Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakan düzeyinde herhangi bir ziyaret gerçekleşmemiştir.

Karşılıklı Ticaret (Milyon Dolar):

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İhracat	14	7	7	7	9	15	125	62	160*	208 (DTM)
İthalat	12	22	49	37	61	70	64	69	54*	25 (DTM)

(Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri)

(*Peru Dış Ticaret ve Turizm Bakanlığı)

Türkiye'nin Peru'ya yapmakta olduğu ihracatın önemli bir bölümünü inşaat, makina sektörüne ilişkin sanayi malları oluşturmakta olup, Peru'ya 2010 yılında ihracatımız % 107 artarak 196 milyon dolara ulaşmış, önemli bir bölümü balık unundan oluşan ithalatımız ise 54 milyon dolara gerilemiştir. Bu çerçevede 2010 yılında Peru ile toplam dış ticaretimiz yaklaşık 250 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

TİM verilerine göre ise Peru'ya 2011 yılı Ocak-Nisan dönemi ihracat oranımız 150 milyon ABD Doları seviyesine ulaşmış olup, sözkonusu ihracat hacmi ağırlıklı olarak demir, çelik profiller gibi inşaat sektörü ürünlerini içermektedir.

Türkiye ve Peru Arasında İmzalanmış Anlaşmalar:

- Resmi Pasaportların Vize Muafiyeti Anlaşması (1996)
- Kültürel, Bilimsel ve Eğitim İşbirliği Anlaşması (1996)
- İstanbul Ticaret Odası ile Lima Ticaret Odası arasında İşbirliği Anlaşması (1996)
- Siyasi İstişare Mekanizması Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı (1998)
- Peru Diplomatik Akademisi ile Türk Dışişleri Eğitim Merkezi arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı (1998)
- Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kötüye Kullanımı, Kaçakçılığı ve Bunlarla İlgili Suçların Önlenmesi, Denetimi, Soruşturulması ve Ortadan Kaldırılması Hakkında Anlaşma (2000)
- Yasadışı Yollardan Ticareti Yapılan, İhraç Edilen veya El Değiştiren Kültürel, Arkeolojik, Sanatsal ve Tarihi Varlıkların Korunması, Konservasyonu, Ele Geçirilmesi ve İadesine İlişkin Anlaşma (2003)
- Peru Diplomatik Akademisi ile Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi arasındaki İşbirliğine ilişkin Mutabakat Muhtrası (2011)
- Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması (2011) (Meclis onayını beklemektedir)

YARARLANILAN KAYNAKLAR

• CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY
<https://www.cia.gov/>

• DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
www.deik.org.tr

• DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI

www.dtm.gov.tr

- **ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT**
www.eiu.com
- **PERU HÜKÜMETİ RESMİ WEB SİTESİ**
<http://www.peru.gob.pe/>
- **PERU ULUSAL İSTATİSTİK KURUMU**
<http://www.inei.gob.pe/>
- **TÜRKİYE CUMHURİYETİ LİMA BÜYÜKELÇİLİĞİ**
<http://lima.be.mfa.gov.tr>